HET LAATSTE AVONDMAAL LEONARDO DA VINCI'S ETHISCHE EN MORELE 'SPIEGELWAND' IS UITGANGSPUNT VAN

Iconisch tafereel inspireert

Maffiabazen, diva's, dragqueens, dieren, politici. Je kunt het zo gek niet bedenken of ze zijn à la *Het Laatste Avondmaal* met zijn allen aan een lange tafel uitgebeeld. Wat is het toch met die 15de eeuwse Da Vinci? „Het is superspannend om naar te kijken."

De setting is zo fantastisch goed

– Wouter Prins conservator Krona

Annemiek Steenbekkers
Uden

Corona was een dankbare aanleiding om weer even los te gaan op *Il Cenacolo* zoals *Het Laatste Avondmaal*, dat jaarlijks op Witte Donderdag wordt herdacht, op z'n Italiaans heet. Je kunt het beeld wel verzinnen: Jezus en zijn apostelen verdeeld over vier verschillende tafeltjes of een variant met twee tafels waarbij Jezus als een scheidsrechter met een mondkapje op de twee groepen uit elkaar houdt.

Ook de ontmoeting van de Franse president Macron met Vladimir Poetin van begin februari was voer voor grapjurken. En zo zijn er nog talloze varianten en parodieën te noemen. De maar liefst honderd zeefdrukken en schilderijen van Andy Warhol, de apostelen als jonge communisten door de Chinese kunstenaar Zeng Fanzhi, de vrouwen in boerka uit de Gazastrook van Vivek Vilasini en de travestieten van Elisabeth Ohlson Wallin. Wat is dat toch met dit inmiddels iconische tafereel?

„De setting van *Het Laatste Avondmaal* is zo fantastisch goed", zegt Wouter Prins, conservator van Museum Krona in Uden, waar momenteel een kleine tentoonstelling is ingericht rond deze schildering als inspiratiebron. „Het is superspannend om naar te kijken."

Door de symmetrie, doordat het realistisch is en vooral door het psychologische drama dat zich voor je ogen afspeelt. „*Het Laatste Avondmaal* is een spiegelwand qua ethiek en moraal en daarmee een moment van zelfreflectie. Het gaat over ons", zegt Marc Mulders (voorheen Tilburg, nu wonend en werkend in Oostelbeers). Een schildering van hem uit 1989 is in Uden te zien.

Hoe zat het ook alweer?

Op de avond voor zijn dood, de donderdag voor Pasen, roept Jezus zijn leerlingen bijeen voor een avondmaal. Voor het maal - dat bestaat uit brood en wijn, symbolen voor Jezus' lichaam en bloed - wast hij de voeten van de aanwezigen. Tijdens de maaltijd laat Jezus merken dat hij weet dat hij door een van zijn twaalf volgelingen verraden zal worden. Dan heb je de poppen aan het dansen. Dat moment heeft Da Vinci in zijn schildering weten te vangen. De leerlingen zijn in rep en roer, wie is de verrader?

Conservator Prins: „Bij dit groepsportret is Jezus de enige die met ons communiceert. Zijn handen zijn open, hij strekt ze naar ons toe uit."

„De held staat nog steeds in het midden", aldus Mulders. „Iemand die onbaatzuchtig iets doet voor een ander en wordt verraden, maar toch onverstoorbaar is." En eenzaam.

„Kunst ontroert en maakt waakzaam. Het blijft een inspiratiebron, net als de natuur", zegt Mulders. „Wat ik uit dit werk haal, is de verwondering over de schone schijn in het leven. Het doet me ook denken aan de film *Jesus Christ Superstar*. De teksten in die film zijn zo raak. 'We bedoelen het zo goed, waarom gaat het dan toch verkeerd?' We denken het mooi voor elkaar te hebben, proberen lief voor elkaar te zijn, het goede te doen en ondertussen ontstaan er toch scheurtjes."

Een lijn die je volgens hem zo door kunt trekken naar de oorlog in Oekraïne. „Wegkijken van wat er gaande is, jezelf laten verraden. Maar ook

Maar waar is dan het origineel van Leonardo da Vinci?

Het Laatste Avondmaal (1498) van Leonardo da Vinci hangt - of kleeft liever gezegd, want het is een muurschildering - in de voormalige eetzaal van het klooster bij de kerk Santa Maria della Grazie in Milaan. Da Vinci maakte het in opdracht van de hertog van Milaan. Het is 4.60 meter hoog en 8.80 meter lang.

Het heeft een bewogen historie achter de rug. Juist doordat het een muurschildering is, is het kunstwerk extra kwetsbaar en extra lastig te restaureren. Het werk begon al in 1517 in verval te raken. In 1652 werd een deuropening gemaakt in het toen onherkenbare werk. Dit is nog goed te zien aan de boog onder in het midden.

In 1943 werd het klooster gebombardeerd. De muur met daarop *Het Laatste Avondmaal*, uit voorzorg verzwaard met zandzakken, bleef overeind. Bomsplinters konden geen schade aanrichten, trillingen wel.

In 1999 werd een even langdurig als omvangrijk restauratieproject afgerond. De schildering werd permanent gestabiliseerd en er kwam klimaatbeheersing in de eetzaal. In 2009 volgde een geavanceerd luchtbehandelingssysteem tegen vervuilde lucht.

Kerk en klooster zijn dankzij *Het Laatste Avondmaal* op de Werelderfgoedlijst van Unesco terechtgekomen. Voor het bekijken ervan (15 euro zonder korting) gelden strikte regels, zoals een maximale groepsgrootte en een tijd van maximaal 15 minuten. Alles om het meesterwerk te beschermen.

▲ Het originele meesterwerk van Leonardo da Vinci in de Santa Maria delle Grazie in Milaan met onderin een 'witte vlek' als gevolg van een deuropening die in 1652 in de muur werd gemaakt.

EEN EXPOSITIE IN HET UDENSE MUSEUM KRONA

na eeuwen nog altijd

▲ **Marc Mulders schilderde het mysterie dat het moment overstijgt: donkere leegte met stille aanwezige materie van vlees.** FOTO MUSEUM KRONA

▲ **'The Last Supper', een vijfluik van de Rus Raoef Mamedov uit 1998. Het versterkt het isolement van Jezus. Iedereen heeft wijn en brood, behalve hij. Zijn bril heeft hij afgezet, even ziet hij niets. Toen het werk verscheen, werd Mamedov beschuldigd van godslastering en moest hij onderduiken.** GALERIE LILJA ZAKIROVA, HEUSDEN / COLLECTIE MUSEUM KRONA

▲ **'Supper for six' noemde de Italiaanse straatkunstenaar TvBoy zijn schildering uit 2020, gemaakt op een muur in Milaan.** FOTO AFP

▲ **Een toeschouwer bekijkt 'The Last Supper' van Zeng Fanzhi uit 2001, met de apostelen als jonge communisten.** FOTO VINCENT YU/AP

▲ **'The Last Supper Of Abundance' van Maudy Alferink, een nogal extravagante variant op 'Het Laatste Avondmaal' van Da Vinci.** FOTO MAUDY ALFERINK

vragen als: waar sta ik? Tot wie kan ik me wenden? Wie kan ik geloven? Het kwaad is in ons midden, welke kant kies ik? Hoe je je tot een ander verhoudt, de liefde voor een ander, dat is een oefening voor elke dag. Ontmoeting is het geheim van het leven."

De Rus Raoef Mamedov koos voor een rolbezetting van mensen met het syndroom van Down. Dat werk is sinds kort in eigendom van Museum Krona en vormt de aanleiding voor de expositie die tot en met 22 mei te zien is. Prins: „Mamedov koos voor deze mensen omdat ze in zijn ogen goede acteurs zijn die hun eigen ego niet voorop stellen. En uit eerbetoon, omdat ze in Rusland tot voor kort in inrichtingen werden weggestopt."

Het kwaad is in ons midden, welke kant kies ik?

– Marc Mulders

„Sommige figuranten spelen een dubbelrol. Jezus en Judas worden door dezelfde persoon vertolkt. De verdeling van de leerlingen in groepen van drie wordt door het vijfluik aangescherpt, het isolement van Jezus vervolmaakt."

Mamedov zou begin maart overkomen voor de opening in Uden, maar werd een week eerder gearresteerd tijdens een demonstratie in Moskou tegen de oorlog in Oekraïne. Hij is in afwachting van zijn veroordeling.